איבעיא להו רבי אליעזר מהיכא גמיר לה מלולב גמיר מה לולב ביום וכו'. פי' ולוקח הוי לולב דמיום וגדל על המים או דלמא מניסוך גמר לה פי' ופקפק מינה [ס] מי מלולב גמר לה מצד ניסוך המים סבירא ליה דלמא ביום הוא או מניסוך המים קא גמר לה דסבירא ליה דניסוך המים ביום דמי דלמי מלולב גמר הוה דווקא ביום שנאמר (ויקרא כג) ולקחתם לכם ביום מצד אחד מי מנסוך הוה אפילו בלילה ולענין זה להני דאמר מר ומנחתם ונסכיהם [ו] בלילה אף וכו' פירוש דאע"ג דניסוך קרבנות לא הוי עד לאחר הקרבת קרבנותיהם ואם כן היאך קריבי נסכים בלילה רוצה לומר בלילה שניה והניסוך האב דהוי ממיים מצי למהוי בלילה דאשונה ואע"ג דאמרינן במסכת יומא בפ' בראשונה (דף כו:) [ז] אמר רב ואיתימא ר' יוחנן מן מנסכים מים נחג אלא בתמיד של שחר וא"כ לא הוי בלילה דאשונה דהא מינה אלא לאחר שחיטת התמיד ומנחתה ונסכיהם:

במדבר כט יט

6. ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד מנחתה ונסכיה:

במדבר כט לא

7. ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפטם:

במדבר כט לג

רבינו חננאל

אליה אלהים ויפתח את רחמה. מפתח של תחיית המתים, שנאמר וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם וגו'. גשמים היינו פרנסה. ומשום שהגשמים חשובים כתחיית המתים קבעו ברכה זו בתחיית המתים. פיסקא ר' אליעזר אומר מיום טוב הראשון של חג מזכיר. [איבעיא להו אי מלילי יו"ט הראשון מזכיר], וגמר לה מניסוך, דאיתקש ניסוך המים לניסוך היין, דאמר [מר] ומנחתם ונסכיהם (לך) (מלילי יו"ם טו"ב הראשו"ן מזכי"ר) אפילו בלילה, פירש [נ"א: פירשתין] בתמורה בתחלת פרק יש בקרבנות. או מלולב גמר לה, דכתיב ולקחתם לכם ביום ולא בלילה. ופשטנא מהא דתניא מאימתי מזכירין על הגשמים, ר' אליעזר אומר משעת נטילת לולב, ר' יהושע אומר משעת הנחתן, אמר ר' אליעזר הואיל וארבעת מינים הללו אינם באין [אלא] לרצות המים כך. שפיר קאמר ליה רבי אליעזר לר' יהושע. אני לא אמרתי לשאל אלא להזכיר, כשם שתחיית המתים מזכיר כל השנה ואינה אלא בזמנה, כך גשמים מזכיר ואינן אלא בזמנן. ואמרינן ר' יהושע פריך הכי, מה לתחיית המתים שמזכיר בכל יום, וכל יומא דימניה היא, אלא גשמים אטו כל יומא דימנייהו הוא, והתנן יצא ניסן וירדו גשמים סימן קללה היא. ר' יהודה בן בתירה אומר בשני של חג הוא מזכיר. וגמר לה מניסוך, דכתיב בשני ונסכיהם, מדכתיב [מ"ם] יתירה, דהוה ליה למכתב ונסכה וכתיב ונסכיהם. ובששי כתיב יוד יתירה דכתיב ונסכיה, ובשביעי (משפטים) [כמשפטם], כתיב מ' יתירה, מיכן לניסוך המים מן התורה. וכי רמיזי מיום שני רמיזי, הלכך מיום שני מזכיר. **ר' עקיבא אומר בששי בחג הוא מזכיר**. ר' עקיבא נמי אית ליה מיכן (אין) לניסוך המים, מיהו דייק מדכתיב ביום הששי ונסכיה, בשני ניסוכין הכתוב מדבר, ניסוך מים וניסוך יין, דכי כתיב ניסוך יתירה בששי כתי (הלכת') [הלכך] בששי מזכיר.

תורה אור השלם

1. וְיָדְעָתֶם כִּי אֲנִי יְיָ בְּפָתְחִי אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם וּבְהַעֲלוֹתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם עַמִּי:

יחזקאל לז יג

2. פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן:

תהלים קמה טז

3. וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם:

במדבר כט יח

4. הֲלוֹא קָצִיר חִטִּים הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל יְיָ וְיִתֵּן קֹלוֹת וּמָטָר וּדְעוּ וּרְאוּ כִּי רָעָתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְיָ לִשְׁאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ:

שמואל א יב יז

5. וְשָׂעִיר עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם:

במדבר כט יט

6. וְשָׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וּנְסָכֶיהָ:

במדבר כט לא

7. וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם:

במדבר כט לג

רבינו חננאל

פוסקין מלהזכיר מוריד הגשם בתחיית המתים: **העובר לפני התיבה בי"ט של חג האחרון מזכיר וכו'**. פי' האחרון שמתפלל תפלת מוסף הראשון מינו מזכיר פירוש שמתפלל שחרית מינו מזכיר ובירושלמי קאמר למאי מינו מזכיר מאורתא פירוש מתפלת ערבית ומצלי לית תמן כל עמא ולדכרו בצפרא פירוש בתפלת שחרית ומצלי להוו סבירי להוו מדכרו ליה מאורתא:

מים. מ"ס מנסכיהם דכתיב בשני ויו"ד לכתיב בשני ונסכיה ומ"ס שבשביעי כתיב כמשפטם והוי מים [ו] טעמא דרבי עקיבא בשני ונסכיה ונסכיה דמשמע תרי נסכים הלכך בשני בחג הוא מזכיר בתוספת גשמים:

חטים היום וגו' ר' יהודה בן בתירה אומר בשני בחג הוא מזכיר מ"ט דרבי יהודה בן בתיניא דתניא [ט] רבי יהודה בן בתירה אומר נאמר בשני [ס] ונסכיהם ונאמר בששי [ו] ונסכיה ונאמר בשביעי [ז] כמשפטם הרי מ"ם יו"ד מ"ם הרי כאן מים מכאן רמז לניסוך המים מן התורה ומאי שנא בשני דנקט דכי רמיזי להו בקרא בשני הוא דרמיזי הלכך בשני מדכרינן רבי עקיבא אומר בששי בחג הוא מזכיר שנאמר בששי ונסכיה [ו] בשני ניסוכין הכתוב מדבר אחד ניסוך המים ואחד ניסוך היין ואימא תרוייהו דחמרא סבר לה כר' יהודה דאמר רמיזי מיא אי אליה אלהים ויפתח את רחמה מפתח של תחיית המתים מנין דכתיב [ו] וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם במערבא אמרי אף מפתח של פרנסה דכתיב [ז] פותח את ידך וגו' ור' יוחנן מאי טעמא לא קא חשיב להא אמר לך גשמים [ט] היינו פרנסה: ר' אליעזר אומר מיום טוב הראשון של חג כו': איבעיא להו ר' אליעזר מהיכא גמיר לה מלולב גמר לה או מניסוך המים גמר לה מלולב גמר לה מה לולב ביום אף הזכרה ביום או דלמא מניסוך המים גמר לה מה ניסוך המים מאורתא [י] דאמר מר [א] [ז] ומנחתם ונסכיהם אפילו בלילה אף הזכרה מאורתא תא שמע דאמר רבי אבהו לא למדה ר' אליעזר אלא מלולב איכא דאמרי ר' אבהו גמרא גמיר לה ואיכא דאמרי מתניתא שמיע ליה מאי היא דתניא מאימתי מזכירין על הגשמים [ג] רבי אליעזר אומר משעת נטילת לולב [ג] ר' יהושע אומר משעת הנחתו א"ר אליעזר הואיל וארבעת מינין הללו אינן באין אלא לרצות על המים וכשם שארבע מינין הללו אי אפשר בהם בלא מים כך אי אפשר לעולם בלא מים אמר לו ר' יהושע והלא גשמים בחג אינו אלא סימן קללה אמר לו ר' אליעזר אף אני לא אמרתי לשאול אלא להזכיר וכשם שתחיית המתים מזכיר כל השנה כולה ואינה אלא בזמנה כך מזכירים גבורות גשמים כל השנה ואין אלא בזמנן לפיכך אם בא להזכיר כל השנה כולה מזכיר רבי אומר אומר אני משעה שמפסיק לשאלה כך מפסיק להזכרה ר' יהודה בן בתירה אומר בשני בחג הוא מזכיר ר' עקיבא אומר בששי בחג הוא מזכיר ר' יהודה משום ר' יהושע אומר העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג האחרון מזכיר הראשון אינו מזכיר ביום טוב ראשון של פסח הראשון מזכיר האחרון אינו מזכיר שפיר קאמר ליה ר"א לרבי יהושע אמר לך רבי יהושע בשלמא תחיית המתים מזכיר דכולי יומא זמניה הוא אלא גשמים כל אימת דאתיין זמנייהו היא והתנן [ד] יצא ניסן וירדו גשמים סימן קללה הם שנאמר [ה] הלא קציר

ביום. גמרא מתמהילין ליטול ביום לחשון לף הזכרה נמי ביום כלומר שמין מזכירין בגלילי יום טוב הראשון על למחר: **מה ניסוך המים מאורתא.** כלומר [לף יח:] שמנסכין בתמ' סוכה (דף נח:) שממלאין הכלי מים לניסוך המים בלילה. ויש ספרים דכתיב הכא לחמר מר ומנחתם ונסכיהם בלילה [ג] שמקריבין הקרבנות ביום יכולין להביא המנחות והנסכים בלילה לף מאי ניסוך המים נמי יכול לנסך בלילה: **לף הזכרה נמי מאורתא.** שבלילי י"ט הראשון קאמר ר' אליעזר שמתחילין להזכיר גבורות גשמים: **גמרא גמיר לה.** רבי מהכא דרבי אליעזר לא למדה אלא מלולב: [ט] **מתניתין שמיע ליה.** דרבי אליעזר גמר מלולב: **משעת הנחתו.** מיום שמנרכין בו בתמרונה דהיינו בתמיעי א]: **תרגמא מינין הללו.** שבלולב ותתרוג: **כך גשמים.** יהא מזכיר כל השנה לפילו ביומות החמה אם הוא רוצה יהא מזכיר: **משעה שפוסק מלשאול.** שבפסח פוסק מלומר ותן טל ומטר פוסק מלהזכיר גבורות גשמים. והשתא לא מצית למימר אם בא להזכיר כל השנה לפילו ביומות החמה אינו מזכיר הואיל ולאו זמן ברכה הוא. **האחרון.** המתפלל תפלת מוסף: **אינו מזכיר.** ושוב אין מזכירין: **שפיר קאמר ליה ר' אליעזר לר' יהושע.** לחמר כי היכי דמזכירין תחיית המתים כל השנה ולף על גב דלא מטא זימנייהו כך מזכירין גבורות גשמים אם רוצה כל השנה ואפ"ג [ט] דלא זמניה הוא מזכירין [ז] ומין שוחלין: **כל לימת דאיכא דאיכא וימנייהו הוא.** וכיון דלאו זימניה הוא מין מזכירין והוא הדין בחג: **נשני ונסכיהם.** לסגי בנסכה וכיון דכתיב בשני לייתר מ"ם לדרשה להכי מתחילין להזכיר בשני: **בשני ניסוכין הכתוב מדבר.** שני ניסוכין על קרבן אחד ונסכיהם דבקרבנות הרבה [ס] תום' ד"ה מינים וכו' ופקפק מינה דאי מלולב גמר לה כו' דמ"ל לניסוך המים נמי ביום לחשון הוא: (ו) **בא"ד** ומנחתם ונסכיהם אפילו בלילה וכו' פי' לחע"ג כו' ול"כ האיך קריבי **כבשים** [ל"ה מינה כבשים מינה בדפו"ר ולפנ"ל לין כוונת רבינו להגיה נקריב לכבשים אלא הפסוקים המשותפים מיקרו [נסכיהם] בלילה אלא י"ל בלילה שניה מ"מ הניסוך לחג דהוי ממיים כו' כל"ל: (ז) ד"ה מים כו' **ודכתיב** בשמני וסכיה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה משעת הנחתו וכו' להיינו בשביעי. ג"כ וכן פרש"י לקמן דף ג ע"ל בד"ה אלא כו' להיינו בשביעי היא וכו' עכ"ל. וע"ע לקמן דף ד סע"ב בד"ה ר' יהושע וכו' עכ"ל. וכן משמע מדברי הש"ס שם ודו"ק. שוב ראיתי לקמ"ע דמ"ש רש"י בשביעי על שעת הנחת לולב ממש אלא ההזכרה היא לשחרית דמתניתין ומ"ש תוס' בד"ה מאימתי וכמ"ש תוס' ד"ה משעת נטילה וכן בלמד ממהרש"ל לקמן דף ג ע"ל ד"ה גמ' יעוש"ה:

מוסף רש"י

משעת הנחתו. משעת הנחת לולב הוא מזכיר, דהיינו יום שלישי (לקמן ד.).

רבינו גרשום

כי אני ה', ולא שליח. פותח את ידך, ולא שליח. גשמים נמי היינו פרנסה. וכבר חשיבנא ליה. **פיסקא**